

DEPREM ve TOPLUM

Sosyalbilimsel Projeksiyonlar

Editörler

Fahri ÇAKI | Kadir CANATAN

DEPREM ve TOPLUM

Sosyalbilimsel Projeksiyonlar

Editörler

Fahri ÇAKI | Kadir CANATAN

Çizgi Kitabevi Yayınları:

©Çizgi Kitabevi
Eylül 2023

ISBN: 978-625-396-084-1
Yayıncı Sertifika No: 52493

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -

Editörler

Fahri ÇAKI | Kadir CANATAN
DEPREM ve TOPLUM
Sosyalbilimsel Projeksiyonlar

Baskıya Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları
Tel: 0332 353 62 65- 66

Baskı: Sebat Ofset
Sertifika No: 46039

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah. | Alemdar Mah.
M. Muzaffer Cad. No:41/1 | Çatalçeşme Sk. No:42/2
Meram/**Konya** | Çağaloğlu/**İstanbul**
(0332) 353 62 65 - 66 | (0212) 514 82 93

www.cizgikitabevi.com
📞 / cizgikitabevi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ: SOSYAL BİR FENOMEN OLARAK DEPREM	13
Fahri ÇAKI	
Kadir CANATAN	

I. KISIM

BİR AFET OLARAK DEPREM ve SOSYOLOJİSİ	25
DEPREM ve AFET SOSYOLOJİSİ	27
Kadir CANATAN	
TARİHTE ÖNEMLİ DEPREMLER ve AFETE BAKIŞTA DEĞİŞİMLER	41
Alkan ÜSTÜN	
TÜRKİYE'DE SOSYOLOJİK AÇIDAN DEPREM ÇALIŞMALARI	57
Kadir CANATAN	
DEPREM ve TOPLUM PSİKOLOJİSİ	77
Gözde AYKUT	

II. KISIM

AFET YÖNETİMİNDE AKTÖRLER ve SÜREÇLER	95
AFET YÖNETİ(Şİ)Mİ ve AFAD	97
Ramazan YELKEN	
AFETLERDE HAYIRSEVERLİK ve GÖNÜLLÜLÜK.....	117
Fahri ÇAKI	
DEPREMDE DİNİN TOPLUMSAL ANLAMI ve DİNİ TOPLULUKLAR	143
Ergun YILDIRIM	

DEPREM GERÇEĞİ'NE ETKİN MÜDAHALEDE ANAHTAR BİR KAVRAM OLARAK SOSYAL SERMAYE OLGUSU	159
Mustafa Kemal ŞAN Osman AYDOĞAN	

DEPREM ve DEMOGRAFİ	193
Alper UZUN	

DEPREM ve KÖTÜLÜK SORUNU.....	211
Mazhar BAĞLI	

III. KISIM

DEPREM ve KIRILGANLIK.....	227
-----------------------------------	------------

KRİZ DÖNEMLERİNDE AİLE, DEPREM ve AİLE İLİŞKİSİ	229
Sevim ATİLA DEMİR	

OYUNCAKLARINI ve HAYALLERİNİ ENKAZIN ALTINDA BIRAKMAK: DEPREMDE ÇOCUK OLMAK.....	245
Yonca ALTINDAL	

SOSYAL DOKUNUN SİSMOGRAFINDA 6 ŞUBAT: DEPREMLER ve KIRILGAN SOSYAL GRUPLAR	263
Roza SÜLEYMANOĞLU	

İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA DEPREM VE SOSYAL ETKİLERİ	281
Rukiye GÜLERCE	

BELİRSİZLİK İÇİNDE BELİRSİZLİK: DEPREM NEDENİYLE İKİNCİ DEFA ZORUNLU GÖÇ YAŞAYAN KADINLAR	299
Ekrem DEMİR Hakan GÜLERCE	

IV. KISIM

DEPREMLE ETKİLEŞEN KURUMLAR	315
--	------------

DEPREM VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....	317
Şebnem CANSUN	

DEPREM ve SİYASET	335
Ömer TAŞGETİREN	

DEPREM ve EĞİTİM	351
Ahmet ASLAN	
DEPREM ve KONUT	377
Yahya AYDIN	
DEPREM ve SAĞLIK	391
Mehmet ERYILMAZ	
DEPREM ve SUÇ: ZELZELE ZENGİNLERİNE KARŞI TERAPÖTİK TOPLUM	413
Ayşe Mahinur TEZCAN	

V. KISIM

DEPREMİN YANSIMA ALANLARI	435
DEPREM ve KÜLTÜR	437
Sami ŞENER	
DEPREM ve EDEBİYAT	453
Adem CAN	
ZORAKİ BİR BİRLİKTELİK: YIKICILIK ve YAPICILIK ARASINDA DEPREM ve SANAT	479
Aydın AKTAY	
DEPREM ve SOSYAL MEDYA	491
Erdem DİRİMEŞE	
DEPREM ve HİPERGERÇEKLİK	503
Barış ŞENTUNA	
EDİTÖRLER , YAZARLAR ve ÖZGEÇMİŞLERİ	517

DEPREM ve SİYASET

Ömer TAŞGETİREN*

Giriş

Afetlerle ilgili çağdaş sosyal bilim literatürü insanların maruz kalabileceği “doğal tehlikeler” ve “afetler” arasında bir ayrım yapmakta ve karşılaşılan her tehlikenin (deprem, volkanik patlama, fırtına gibi) kaçınılmaz olarak bir afetle sonuçlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre tehlikeler eğer yıkıcı bir etkide bulunmuşsa, afet olarak değerlendirilebilir. Yıkıcı bir etkinin olmadığı durumlarda ise bir afetten söz etmek mümkün değildir.¹

Bu literatüre göre, yıkıcı bir etkinin olup olmaması ise toplumların bu tehlikelere etkilerini azaltmak için ne kadar hazırlık yaptıklarına bağlıdır. Bu çerçevede “hazırbulunuşluk” kavramı öne çıkmaktadır. Toplumlar tehlikelere ne kadar hazırlandıklarına göre, afetlere karşı daha “kırılgan” ya da daha “dirençli” olarak tasnif edilebilir. Kırılganlık seviyeleri yüksek olan toplumlarda tehlikeler daha yıkıcı sonuçlar üretecek, dirençli olan toplumlarda ise bu etkiler sınırlı olacaktır.² Dolayısıyla, afetler “insanların eylemlerinin sonuçları”dır.³ İnsanlar tehlikelerin ortaya çıkmasını engelleyemeyebilir ama yaptıkları hazırlıklarla tehlikelerin afete dönüşmesini engelleyebilir ya da yıkıcı etkilerini azaltabilir.

Afetler insan eylemlerinin sonuçları olarak görüldüğünde, devletlerin doğal tehlikelere karşı izledikleri politikaların afetlerle başa çıkma konusunda önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Devletlerin belirli bir toprak parçasında kanun koyma ve bu kanunlara uyulup uyulmadığını denetleme tekeline sahip olmaları, afetlerle ilgili planlama tartışmalarında onları önemli bir konuma getirmektedir. Öte yandan, devletlerin toplumun can ve mal güvenliğini koruma

* Dr. Öğr. Üyesi. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. omer.tasgetiren@izu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2303-8821

¹ Fahri Çakı, “Afete İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar,” *Doğal Afetler ve Yerel Topluluklar: Balıkesir Örneğinde Sosyal Bir İnceleme* içinde, ed. Fahri Çakı. (Nobel Bilimsel Eserler, 2020): 19-20.

² Çakı, Afete İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar, 29-42.

³ Çakı, Afete İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar, 55.

yükümlülüğü olduğu fikriyle de demokratik toplumların siyasi kültürlerinde sıkça karşılaşılmaktadır. Bu iki nokta dikkate alındığında, devletlerin tehlikelerin afetlere dönüşmesini engelleme konusunda birincil sorumluluk sahibi aktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Deprem kuşağı üzerinde bulunan Türkiye’de de yaşanan depremler oluşturdukları derin yıkım sebebiyle Türkiye kamuoyunda deprem öncesinde ve sonrasında hükümetlerin sorumluluğuna odaklanmış ve depremin sebep olduğu can ve mal kaybının kaçınılmaz olup olmadığını tartışmaya açmıştır. Yakın zamanda tecrübe edilen Kahramanmaraş merkezli depremler de benzer soruları Türkiye’nin gündemine tekrar taşımıştır.

Bu bölüm Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında siyasetçilerin depremle ilgili geliştirdikleri söylemlere odaklanacak ve bu söylemleri siyasi kutuplaşma problematiği açısından inceleyecektir. Bu konu önem taşımaktadır zira Türkiye’de siyasi kutuplaşma teması uzun bir süredir kamuoyunda ve akademik literatürde işlenmektedir ve bunun siyasal ve toplumsal açıdan negatif etkilerine vurgu yapılmaktadır.

Kutuplaşma genel olarak siyasetin biz ve onlar ya da dost-düşman ekseninde yapıldığı, karşılıklı olarak güvenin olmadığı, siyasetçilerin diğer siyasetçilerin meşruiyetini tanımadığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır.⁴ Negatif etkileri açısından ise, siyaset bilimci Senem Aydın Düzgit’e göre kutuplaşma rasyonel, olgular temelinde yapılacak bir tartışmayı engellemekte ve insanları siyasi kimliklerine göre olaylara tepki vermeye yöneltilmektedir. Kutuplaşma ayrıca kamu kurumlarına olan güveni azaltmakta ve siyasi kararların meşruiyetinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Bunlar yanında, kutuplaşma sivil toplumu da bölmekte, STK’lar arasında yardımlaşmayı azaltmakta ve kutuplaşma ortamında hükümet de STK’lara siyasi aidiyetlerine göre muamele etmektedir. Son olarak, kutuplaşma sürecinde vatandaşlar arasında ortak değerlerin azalması toplumsal birliğin zedelenmesine sebep olmaktadır.⁵

Bu açıdan bakıldığında, kutuplaşmanın deprem gibi ortak bir politika geliştirmenin ve işbirliği ve koordinasyonun önemli olduğu⁶ bir tehlikeye karşı tedbirler alınması konusunda negatif bir etkide bulunabileceği söylenebilir. Dolayısıyla siyasetçilerin deprem konusunda da kutuplaşıp kutuplaşmadıkları

⁴ Jennifer McCoy, Tahmina Rahman, ve Murat Somer, “Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities,” *American Behavioral Scientist* 62, no. 1 (2018): 185–2.

⁵ Senem Aydın Düzgit, “The Islamist - Secularist Divide and Turkey’s Descent into Severe Polarization,” *Democracies Divided: The Global Challenge of Political Polarization* içinde, ed. Thomas Carothers ve Andrew O’Donohue (Washington, DC: Brookings Institution Press, 2019), 32-34.

⁶ Hikmet Yavaş, “Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim Sorunları,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7, no. 3 (2005): 291-292.

rının söylemleri üzerinden incelenmesi ve varsa aralarındaki ortak zeminin ortaya çıkarılması Türkiye'nin afet yönetiminde önem taşımaktadır. Bu çerçevede bu bölüm sırayla muhalefet ve iktidar partilerinin depremle ilgili geliştirdikleri söylemleri inceleyecek ve sonrasında bu söylemlerde kutuplaşma olup olmadığını tartışan bir kısım sonlanacaktır.

Muhalefet Partilerinin Deprem Söylemi

Muhalefet partileri deprem sonrasında iktidarı yoğun bir şekilde eleştirmişler ve iktidarın deprem bölgelerinde yanlış imar politikaları izlediğini ve ayrıca deprem sonrası süreci de iyi yönetemediğini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede birçok konuyu gündeme getirmişler ve eksik olduğunu düşündükleri noktaları vurgulamışlardır.

“Rant Hırsıyla Hareket Eden” ve “Vatandaşını Sahipsiz Bırakan” Hükümet Söylemi

Muhalefet partilerine göre, AK Parti hükümetleri imar politikalarında insan hayatını koruma güdüsüyle değil aşırı rant hırsıyla hareket etmektedir. Bu çerçevede hükümet imar afları çıkarmış ve inşaat sektöründeki yolsuzlukları göz ardı etmiştir. AK Parti hükümetlerinin bu politikalarla, depreme dayanıklı olmayan binalara izin vermesi deprem sonrasında yaşanan yıkımın temel sebebidir. Deprem sonrasında ise hükümet ilk günlerde sürece müdahale edememiş ve bundan dolayı can kaybı artmıştır. Başkanlık sistemi hızlı karar alma iddiasıyla gerekçelendirilmiş, fakat herkesin Cumhurbaşkanı'ndan talimat beklemesi süreci yavaşlatmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sahaya inmesi gecikmiştir. İnternete getirilen kısıtlama arama kurtarma sürecini sekteye uğratmıştır. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ve Kızılay liyakatsiz kadroların yönetimi sebebiyle işlevini yapamayan kurumlar haline gelmişlerdir. Ayrıca Kızılay'ın sivil toplum kuruluşu AHBAP'a çadır satması olayı büyük bir skandal olarak görülmüştür. Hükümet sivil toplum kuruluşları arasında ayırım yapmış, farklı aktörleri afet yönetimine dahil etmek için kapsayıcı bir söylem geliştirmemiştir.⁷

⁷ CHP Ekonomi Politikaları ve İşveren Örgütleri Genel Başkan Yardımcılığı (22 Mart 2023). “Kahramanmaraş Depremlerinin Türkiye Ekonomisine Olası Maliyeti, Yansımaları, ve Atılması Gereken Adımlar”, <https://chp.org.tr/yayin/kahramanmaras-depremlerinin-turkiye-ekonomisine-olasi-maliyeti-yansimalari-ve-atilmasi-gereken-adimlar/Open> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Cumhuriyet Halk Partisi (18 Şubat 2023). Millet İttifakı Açıklaması – Deprem Gündemli Toplantı (18 Şubat 2023 – Ankara), <https://chp.org.tr/haberler/millet-ittifaki-aciklamasi---deprem-gundemli-toplanti-18-subat-2023---ankara> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi (6 Mart 2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremler: Değerlendirme ve Çözüm Raporu, <https://devahazir.devapartisi.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/deprem-eylem-plani-deva-partisi.pdf> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Halkların Demokrasi Partisi (23 Şubat 2023). Sancar: Yıkımın temel nedeni iktidarın politikaları, sorumlulardan hesap soracağız, <https://hdp.org.tr/tr/sancar-yikimin->

Tüm bu noktalar dikkate alındığında, muhalefet partilerinin “insan hayatını değil rantı referans alan” ve “vatandaşını sahipsiz bırakmış” devlet temasını işledikleri söylenebilir. “Vatandaşını sahipsiz bırakmış” devlet temasının 1999 Marmara depremi sonrası akademik literatürde ve genel olarak Türkiye kamuoyunda yaygınlaşan söylemlerle paralellik arz ettiğinin altı çizilmelidir. Marmara depremi sonrasında da devletin kriz yönetiminde yaşadığı sorunlar bazı yorumculara göre halkını tehlikelere karşı koruyan “baba devlet” imajını sarsmış ve insanların devlete olan güvenini zedelemiştir.⁸ Bu anlamda Kahramanmaraş depremleri sonrası muhalefet partilerinin söylemlerinin Marmara depremi sonrası kamuoyunda tedavül eden söylemlerle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

Güven Vermeyen Hükümet Söylemi

Bu genel noktalar dışında, bazı muhalefet partileri toplumun bazı kesimlerinde hükümete karşı güvensizlik olduğu fikrini de işlemişlerdir. Örnek olarak Memleket Partisi Genel Başkanı Muharrem İnce, deprem sonrası sivil toplum kuruluşu AHBAP’a olan yönelimi devlet kurumlarına olan güvensizlikle açıklamaktadır. İnce bu konuda şöyle demiştir: “Ne oldu Kızılay’a ne oldu? Amerika’da bina yapar oldu Kızılay. Ensar Vakfı’nın promosyoncusu oldu, paravanı oldu. Yazık ettiniz bu ülkenin kurumlarına. Onun için insanlar güvenmiyor, onun için yardım etmeyip gidip AHBAP’a yardım ediyorlar. Kurumları yok ettiğiniz için, çöktüğünüz için, devlete olan güveni yok ettiğiniz için bugün insanlar güvenmiyorlar.”⁹

temel-nedeni-iktidarin-politikalari-sorumlulardan-hesap-soracagiz/17182/ (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); İYİ Parti (22 Şubat 2023). Meral Akşener, “Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için!” <https://iyiparti.org.tr/hepimiz-birimiz-birimiz-hepimiz-icin> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Karar (15 Mart 2023). Devlet sınıfta kaldı. <https://www.karar.com/guncel-haberler/devlet-sinifta-kaldi-1734509> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023). Memleket Partisi (15 Şubat 2023). Genel Başkanımız Muharrem İnce; “Polis yoktu. Asker yoktu. İnsanlar Tek Başınaydı!” <https://www.memleketpartisi.org.tr/gundem/genel-baskanimiz-muharrem-ince-polis-yoktu-asker-yoktu-insanlar-kendi-basina-ydi> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Memleket Partisi (17 Şubat 2023). Devletin Yapamadığını Vatandaşlarımız Yaptı, <https://www.memleketpartisi.org.tr/gundem/devletin-yapamadigini-vatandaslarimiz-yapti> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); NTV (28 Şubat 2023). Kızılay’ın çadır satış polemliği: Millet İttifakı’ndan Kızılay’a tepki, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kizilayin-cadir-satis-polemigimillet-ittifakindan-kizilaya-tepki,8HsSuFH7X0WIo0qqXKH6tA> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Zafer Partisi (27 Şubat 2023). Zafer Partisi Sözcüsü Prof. Dr. Ali Şehirlioğlu, “Sakal bırakmayla yorgun ifadelerle bu iş olmaz.” <https://zaferpartisi.org.tr/zafer-partisi-sozcusu-prof-dr-ali-sehirlioglu-sakal-birakmayla-yorgun-ifadelerle-bu-is-olmaz/> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023); Zafer Partisi. AKP, Kızılay ve AFAD Türk Milleti’nin Devletine Olan Güvenini Yerle Bir Etmıştır!, <https://zaferpartisi.org.tr/akp-kizilay-ve-afad-turk-milletinin-devletine-olan-guvenini-yerle-bir-etmistir/> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).

⁸ Paul Kubicek, “The Earthquake, Civil Society, and Political Change in Turkey: Assessment and Comparison with Eastern Europe,” *Political Studies* 50, no. 4 (2002): 761–78; Fahri Çakı, “Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları,” *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 6, no. 12 (2020): 1–45; Rita Jalali, “Civil Society and the State: Turkey After the Earthquake.”

⁹ Memleket Partisi (15 Şubat 2023). Genel Başkanımız Muharrem İnce; “Polis yoktu. Asker yoktu. İnsanlar Tek Başınaydı!”

Benzer şekilde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Grup Başkanvekili Özgür Özel de Kızılay'ın çadır satmasının tartışıldığı bir televizyon programında AHBAP derneği başkanı Haluk Levent'e "Size yardım yapanlar başkasına güvenmediği için size yardım yapıyor...ben normal bir vatandaş olarak, kendi belediyemizin bir kampanyası olmasa AFAD'a vereceğime size verecek bir kafada bir insanım" demiştir.¹⁰ Özgür Özel de Muharrem İnce'ye benzer şekilde AHBAP derneğine yönelimin devlet kurumlarına güvensizlikten kaynaklandığını ifade etmiştir. Ayrıca AFAD'a bağış yapacağına AHBAP'a yapacağını belirterek, kendisinin de hükümetin yönettiği kurumlara güvenmediğini belirtmiştir.

Hükümete güvensizlik fikriyle ilişkilendirilebilecek başka bir olay da depremden sonra organize edilen "Türkiye Tek Yürek" bağış kampanyasına kamu bankaları ve kuruluşlarının katkıda bulunmasından sonra yaşanmıştır. Kamu kuruluşlarının devletin başka kurumlarına yardımda bulunması kamuoyunda tartışma yaratmıştır. Konuyla ilgili olarak, Deva Partisi Genel Başkanı Ali Babacan "kamu kuruluşlarının 'bağış yaptım' diye hava atması kadar saçma bir şey olamaz" demiş ve şunları eklemiştir: "Devlet, sağ cebinden aldığını sol cebine koyuyor...Ne bağışından bahsediliyor? Kimin parasını kime bağışlıyor? O para zaten milletin. Kamu bankalarının, kamu kuruluşlarının, Merkez Bankası'nın bağış yaptım diye hava atması kadar saçma bir şey olamaz. Kimse kimseyi kandırmasın."¹¹ Ali Babacan'ın ifadeleri de hükümete güvensizlik temasının örneği olarak gösterilebilir zira burada Babacan devlet kurumlarının başka devlet kurumlarına bağışta bulunmasını bir çeşit kandırma ya da aldatma olarak görmektedir.

Sorumluluk Almayan Hükümet Söylemi

"Güven vermeyen hükümet" temasına paralel olarak muhalefet tarafından geliştirilen başka bir söylem de "sorumluluk almayan hükümet" temasıdır. Muhalefet partileri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bir depremedeye karşı söylediği "olanlar hep oldu, bunlar kader planının içerisinde olan şeyler"¹² cümlesine tepki göstermişler ve bu ifadeyi hükümetin yaşa-

¹⁰ Halk TV (2 Mart 2023). Haluk Levent Halk TV'de: "Kızılay'ın çadır satmaması lazım ama satıyorsa da alırım", <https://halktv.com.tr/siyaset/haluk-levent-halk-tvde-kizilay-cadir-satmamaliydi-ama-insanlar-olurken-bunu-722036h> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).

¹¹ DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi (18 Şubat 2023). Ali Babacan: "Kimse kimseye milletin parasıyla caka satmasın", <https://devapartisi.org/parti/e-arsiv/ali-babacan-kimse-kimseye-milletin-parasyla-caka-satmasn> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).

¹² Cumhuriyet Gazetesi (8 Şubat 2023) "Son Dakika... Erdoğan'dan Depremzedeye: 'Bunlar kader planının içerisinde Olan Şeyler,' <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/son-dakika-erdogandan-depremedeye-bunlar-kader-planinin-icerisinde-olan-seyler-2049583> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).

nan afet konusunda sorumluluk almamak için kullandığı bir söylem olarak yorumlamışlardır.¹³

Örnek olarak, Saadet Partisi genel başkanı Temel Karamollaoğlu katıldığı bir televizyon programında kader planı ifadesiyle İslam'daki kader inancının istismar edildiğini, İslam'da tehlikeler karşısında tedbir almamayı meşrulaştıracak bir kader anlayışı olmadığını ve eğer hükümet kadere referansla üzerindeki sorumluluğunu üzerinden atmak istiyorsa bunu yapamayacağını ifade etmiştir.¹⁴

İYİ parti genel başkanı Meral Akşener de bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Akşener yaşanan felaket için kader denilemeyeceğini, depremin felakete dönüşmesinin sebebinin tamamıyla hükümetin politikalarıyla alakalı olduğunu ifade etmiştir. Akşener'e göre yaşanan felaketi kadere referansla meşrulaştırmaya çalışmak bir çeşit "din sömürüsü"dür ve bu çeşit bir yorum İslami de değildir. Akşener "Hamdolsun hepimiz, kadere iman edenleriz... hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanıyoruz. Ancak, tevekkül, tembelliğe açılan bir kapı değildir. Sorumsuzluğa uydurulacak bir kılıf, hiç değildir" sözleriyle kader planı ifadesinin kullanılmasına itiraz etmektedir. Akşener'e göre depremin yıkıcı etkisinin tek sorumlusu hükümetin yanlış politikalarıdır. Akşener bu konuda şöyle demektedir: "Doğrudur, kaderde doğal afetler vardır. Ama devletin kurumlarını felç edip, felakete davetiye çıkaran, bu ucube sistemdir. Doğrudur, depremin merkezi Pazarcık ve İslahiye'dir. Ama liyakatsiz ellerin neden olduğu, bu büyük felaketin merkezi Beştepe'dir."¹⁵

Benzer şekilde, Cumhurbaşkanı¹⁶ ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı¹⁷ tarafından depremin büyüklüğüne yapılan atıflar ve bu çerçevede kullanılan "asrın felaketi" ifadesi de muhalefet partileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Cumhurbaşkanı ve İletişim Başkanlığı depreme ilgili kimi açıklamalarında yaşanan felaketin büyüklüğüne vurgu yapmış ve bu çapta bir depreme hiç bir ülkenin başa çıkamayacağını ifade etmişlerdir. Örnek olarak

¹³ Halkların Demokrasi Partisi (14 Şubat 2023). Sancar Adıyaman'da: İktidar kader planı diyerek sorumluluktan kurtulamaz, <https://hdp.org.tr/tr/sancar-adiyamanda-iktidar-kader-planı-diyerek-sorumluluktan-kurtulamaz/17154/> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023); Milli Gazete (15 Şubat 2023): Gelecek Partisi Sözcüsü: Serkan Özcan: Liyakatsizlikle Yıkıldık. <https://www.milligazete.com.tr/haber/14030829/gelecek-partisi-sozcusu-serkan-ozcan-lyakatsizlikle-yikildik> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

¹⁴ Halk TV (15 Mart 2023). Karamollaoğlu, Erdoğan'ın kader planını eleştirdi. Halk TV. https://www.youtube.com/watch?v=SO0F19a-xBo&ab_channel=Halktv (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

¹⁵ İYİ Parti (22 Şubat 2023). Meral Akşener, "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için!"

¹⁶ Örnek olarak bkz: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (11 Şubat 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Diyarbakır'da deprem bölgesinde incelemelerde bulundu. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142894/cumhurbaşkanı-erdogan-diyarbakir-da-deprem-bolgesinde-incelemelerde-bulundu> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

¹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Asrın Felaketi, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları. <https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Asrin-Felaketi-TR.pdf> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

Cumhurbaşkanı Erdoğan deprem sonrası Hatay’da yaptığı konuşmada “Elbette eksikler var, şartlar çok açık, net ortada. Böylesine büyük bir felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir” demiştir.¹⁸ Başka bir konuşmasında, “böylesine büyük bir felaket dünyanın hangi ülkesinde yaşanırsa yaşansın görülebilecek aksaklıklar elbette bizde de yaşandı”¹⁹ ifadelerini kullanmıştır. İletişim Başkanı Fahrettin Altun da bir konuşmasında “hiçbir ülkenin kolay kolay hazır olamayacağı, hiçbir devletin tek başına mücadele edemeyeceği bu büyük felaket karşısında” ifadelerini kullanmıştır.²⁰

Muhalefet partileri liderleri “asrın felaketi” ifadesini “kader planı” ifadesinin kullanımına benzer şekilde hükümetin yaşanan felaketin sorumluluğunu üzerine almamak için öne sürdüğünü belirtmişlerdir.²¹ Örnek olarak, Gelecek Partisi Lideri Ahmet Davutoğlu “asrın felaketi diyerek işin içinden çıkmak istiyorlar ama bu doğru değil” demiştir.²² Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da asrın felaketi ifadesinin İletişim Başkanlığı’nın hükümetin eksikliklerini örtmek için geliştirdiği bir propaganda aracı olduğunu ifade etmiştir.²³

Genel olarak muhalefet partileri bir yandan hükümetin rant hırsıyla hareket ederek insan hayatını göz ardı ettiğini, deprem sonrasında görevini yapmadığını ve toplumu sahipsiz bıraktığını belirtirken, diğer taraftan da topluma güven aşılamadığını ve bu sebeple belirli toplum kesimlerinin devletin kurumlarının çabalarına destek vermediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak, muhalefet partileri “kader planı” ve “asrın felaketi” gibi ifadelerin de yaşanan yıkımın sorumluluğunu üstlenmemek için propaganda amaçlı kullandığı tezini ileri sürmüşlerdir. Tüm bu noktalar dikkate alındığında, muhalefet partilerinde hakim söylemin “rant hırsıyla hareket eden, vatandaşını sahipsiz bırakmış, güven vermeyen ve sorumluluk almayan hükümet” teması olduğu söylenebilir.

¹⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (8 Şubat 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hatay’da deprem bölgesinde incelemelerde bulundu, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142850/cumhurbaşkanı-erdogan-hatay-da-deprem-bolgesinde-incelemelerde-bulundu> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (14 Şubat 2023). “Hiçbir vatandaşımızı maddi-manevi açıdan sahipsiz bırakmayacağız”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142946/hicbir-vatandasimizi-maddi-manevi-acidan-sahipsiz-birakmayacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²⁰ TRT Haber (17 Nisan 2023). Fahrettin Altun: Dezenformasyonla uluslararası bir kararlılıkla mücadele etmek zorundayız, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/fahrettin-altun-dezenformasyonla-uluslararasi-bir-kararlilikla-mucadele-etmek-zorundayiz-761294.html> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²¹ İYİ Parti (22 Şubat 2023). Meral Akşener, “Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için!”, Halkların Demokrasi Partisi (14 Şubat 2023). Sancar Adıyaman’da: İktidar kader planı diyerek sorumluluktan kurtulamaz; DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi (26 Şubat 2023). 26 Şubat 2023 Deva Partisi Genel Başkanı Ali Babacan’ın 18. İl Başkanları Toplantısı Konuşması, <https://devapartisi.org/temel-metinler/genel-baskan-konusmalari> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²² Karar Gazetesi (15 Mart 2023). Devlet sınıfta kaldı.

²³ Karar Gazetesi (11 Şubat 2023). Kemal Kılıçdaroğlu: Asrın felaketi deyip sıyrılmak istiyorlar, <https://www.karar.com/guncel-haberler/kilicdaroglu-asrin-felaketi-deyip-sorumluluktan-kaciyorlar-1727656> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

İktidar Cenahının Deprem Söylemi

Devletin sorumluluğu tartışması bağlamında, iktidarın deprem sonrasında iki farklı söylem geliştirdiği söylenebilir. Birincisi muhalefetten gelen eleştirilere karşı hükümetin tüm sürece hâkim olduğunu ve halkı için her şeyi yaptığını ve yapacağını vurgulayan “güçlü ve kerim devlet” söylemi, ikincisi ise devletin yapamadıklarına ya da yanlış yaptıklarına vurgu yapan ya da bunu zımnen kabul eden “özeleştiriyeye açık devlet” söylemi.

“Güçlü ve kerim devlet” söylemi devletin deprem sonrası arama kurtarma sürecinde tüm kurumlarıyla seferber olduğunu belirtmektedir. Bu söylem ayrıca devletin deprem sonrası bölgenin yeniden inşası için de azami gayret sarf ettiğini ve en kısa sürede bölgenin eski haline geleceğini vurgulamakta ve böylece insanları endişe duymamaya, devletlerine güvenmeye çağırılmaktadır. “Güçlü ve kerim devlet” söyleminin aynı zamanda muhalefeti eleştiren bir yönü de bulunmaktadır. Aşağıda gösterileceği üzere, iktidar cenahı devletin gücüne vurgu yaptığı yerlerde aynı zamanda muhalefeti de eleştirmekte ve muhalefetin depremi siyasi açıdan iktidarı yıpratmak için istismar ettiğini ve deprem bölgesini yeniden inşa edecek bir iradesinin de olmadığını iddia etmektedir. Bu anlamda güçlü devlet söyleminin önemli bir boyutu da “güçsüz ve depremi istismar eden muhalefet” temasıdır.

“Özeleştiriyeye açık devlet” söylemi ise devletin tüm kurumlarını seferber ettiğini ifade etmekle birlikte, afet yönetiminde aksamalar ya da eksiklikler olduğunu kabul etmekte ve Türkiye’nin afetlerle mücadele konusunda var olan daha iyisini yapabileceğini ve yapması gerektiğini söylemektedir. Bu söylemde daha aşağıdan alan bir üslup benimsenmekte ve devletin ders alan, ders çıkaran ve kendini yenilemeye açık bir yapısı olduğu vurgulanmaktadır.

Güçlü ve Kerim Devlet Söylemi

“Güçlü ve kerim devlet” söylemine örnek olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın deprem sonrası muhalefetin “deprem bölgesinde devlet yoktu” eleştirilerine karşılık olarak verdiği cevaplar verilebilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan deprem bölgesine yaptığı ziyaretlerde bu tarz eleştirilerin karşılığı olmadığını söylemiş, muhalefetin bu eleştirileri siyasi çıkar amacıyla yaptığını ifade etmiş ve devletin kurumlarının görevlerini yeterli şekilde yaptığını vurgulamıştır.²⁴ Cumhurbaşkanlığı’nın diğer üyesi Milliyetçi Hareket Partisi’nin

²⁴ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (8 Şubat 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hatay’da deprem bölgesinde incelemelerde bulundu,; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (21 Şubat 2023). “Şehir merkezlerimiz gibi köylerimizi de bir yıl içinde ayağa kaldırmayı hedefliyoruz”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/143015/-sehir-merkezlerimiz-gibi-koylerimizi-de-bir-yil-icinde-ayaga-kaldirmayi-hedefliyoruz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023); Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (14 Şubat 2023). “Hiçbir vatandaşımızı maddi-manevi açıdan sahipsiz bırakmayacağız”; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (1 Mart 2023). “Deprem bölgesini oradaki vatandaşlarımızla

(MHP) genel başkanı Devlet Bahçeli de deprem konusunda benzer bir söylem geliştirmiş, devlet kurumlarının canla başla çalıştığını vurgulamış ve muhalefet partilerini felaketi siyasi fırsata çevirmeye çalışmakla eleştirmiştir.²⁵

Depremden sonraki aylarda da Cumhurbaşkanı Erdoğan güçlü ve kerim devlet söylemini devam ettirmiş ve iktidarın tüm sürece hâkim olduğunu ve bölgenin yeniden toparlanmasını en kısa sürede sağlayacağını ifade eden konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmalarda bir yandan iktidarın gücüne ve deprem bölgesine adanmışlığına vurgu yapan Erdoğan, diğer yandan muhalefet partilerini de “deprem turisti” ifadesini kullanarak eleştirmiş ve onların deprem bölgesini gerçekten önemsemediklerini, amaçlarının “şov yapmak” ve “görüntü vermek” olduğunu ifade etmiştir.²⁶

Bu örnekler dışında, AK Parti'nin 2023 Seçim Beyannamesinde doğrudan “kerim devlet” ifadesi kullanılmakta, devletin varoluş gayesi insanlara hizmet etmek olarak tanımlanmakta ve bu çerçevede devletin afetlere karşı tedbir alacağı vurgulanmaktadır. Beyanname şöyle demektedir: “Yer ile Gök arasında yaratılmış milletimize hizmet, bizim asli gayemizdir. “Kerim Devlet” anlayışı çerçevesinde yaşanan felaketlerin bir daha yaşanmaması adına ciddi planlamalar yapmak, afet, kriz ve risk yönetimi vizyonuyla kurumsal reformlar ve iyileştirmeleri uygulamaya koymak, insan kaynaklarının kalitesini artırmak; fiziki alt yapıyı güçlendirmek, profesyonel her deneyimi kendi bünyesinde pekiştirmek ve koordine etmektir.”²⁷

Özeleştiriyeye Açık Devlet Söylemi

“Özeleştiriyeye açık devlet” söylemini yansıtan örnekler olarak ise şunlar verilebilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan Adıyaman'da yaptığı konuşmada “sarsıntılarının yıkıcı etkisi, olumsuz hava şartları, hasar gören alt yapının getirdiği zor-

dayanışma içinde ayağa kaldıracamız”, , <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144080/-depembolgesini-oradaki-vatandaslarimizla-dayanisma-icinde-ayaga-kaldiracagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²⁵ Milliyetçi Hareket Partisi (14 Şubat 2023). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin, TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma. https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/5125/index.html (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023); Milliyetçi Hareket Partisi (21 Şubat 2023). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin, TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma, 21 Şubat 2023, https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/5130/index.html (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (22 Nisan 2023). “Ülkemizi afetlere karşı dirençli hale getirecek çalışmalarını illerimizin tamamına yayıyoruz”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145817/-ulkemizi-afetlere-karsi-direncli-h-le-getirecek-calismalari-illerimizin-tamamina-yayiyoruz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023); Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (22 Nisan 2023). “Cumhuriyet tarihinin en büyük konut ve şehircilik seferberliğini alımızın aklıyla tamamlayacağız” <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145813/-cumhuriyet-tarihinin-en-buyuk-konut-ve-sehircilik-seferberligini-alnimizin-akiyla-tamamlayacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²⁷ AK Parti. Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar 2023 Seçim Beyannamesi, <https://www.akparti.org.tr/media/bwlbkgkif/tu-rkiye-yu-zy%C4%B1%C4%B1-ic-in-dog-ru-ad%C4%B1mlar-2023-sec-im-beyannamesi.pdf> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023), 7.

luklar gibi sebeplerle maalesef ilk birkaç gün Adıyaman’da arzu ettiğimiz etkinlikte bir çalışma yürütemedik” demiş ve vatandaşlardan haklarını helal etmelerini istemiştir.²⁸ Bu ifade devletin yapamadıklarına vurgu yapması ve alttan alan bir üslup benimsemesi sebebiyle bu söylemin bir örneği olarak görülebilir.

Yine Erdoğan’ın başka bir konuşmasında söylediği şu sözler de bu söylemin net bir örneğidir: “ülkeminin geçmişinde kötü yapılaşmadan, plansız şehirleşmeden, kontrolsüz gelişmelerden kaynaklanan sıkıntıların faturasını depremde yıkılan binalarımızla ve yitip giden insanlarımızla maalesef ödedik. Müslüman aynı delikten iki defa ısırılmaz. Esasen bu konuda geçtiğimiz 20 yılda pek çok iş yaptık. Önemli iyileştirmeler sağladık ama görüyorum ki daha fazlasını, daha hızlı bir şekilde yapmaya ihtiyacımız var.”²⁹ Bu ifadede geçen “Müslüman aynı delikten iki defa ısırılmaz” ve “görüyorum ki daha fazlasını, daha hızlı bir şekilde yapmaya ihtiyacımız var” cümleleri hükümetin afet yönetiminde eksiklikleri olduğunu düşündüğünü ve depremden ders çıkardığını göstermekte ve bu anlamda özeleştiriyeye açık devlet söyleminin bir örneğini oluşturmaktadır.

Bunlar dışında, genel olarak, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın depremin gerçekleştiği tarih olan 6 Şubat’ın afet yönetiminde bir milat olarak görüleceğini söylemesi ve “Türkiye’yi dünyanın afetlere karşı en hazırlıklı ve afetler sonrasında en hızlı ve etkili tepki verebilen ülkesi haline getirmekte kararlıyız”³⁰ demesi, 2023 seçim beyannamesinin birinci bölümünün “Afetlere Karşı Risk ve Kriz Yönetimi” konusuna ayrılması³¹ ve bu anlamda afetlerle mücadelenin AK Parti için önemini vurgulaması, muhalefet partileri tarafından çokça eleştirilen imar affının anayasada affedilemez suçlar arasına gireceğini belirtmesi³², Kızılay’ın çadır satmasını eleştirmesi³³ ve bunun sonucunda Kızılay Başkanı’nun istifa etmesi de “özeleştiriyeye açık devlet” söyleminin diğer örnekleri olarak görülebilir.

²⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (3 Mart 2023). “Depremin yaralarını bir yıl içinde büyük ölçüde saracağız”, 27 Şubat 2023, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144056/-depremin-yaralarini-bir-yil-icinde-buyuk-olcude-saracagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (24 Mart 2023). “Yıkılan her şeyi yeniden, daha iyisiyle, daha güzeliyle, daha güvenlisiyle yeniden yapacağız”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144399/-yikilan-her-seyi-yeniden-daha-iyisiyle-daha-guzeliyle-daha-guvenlisiyle-yeniden-yapacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

³⁰ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (3 Mart 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Toplantısı’na katıldı, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144093/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-ulusal-risk-kalkani-toplantisi-na-katildi> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

³¹ AK Parti. Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar 2023 Seçim Beyannamesi.

³² Politikayol, Cumhurbaşkanı Erdoğan: İmar affını affedilemez suçlar arasına alacağız, 13 Nisan 2023, <https://www.politikayol.com/cumhurbaskani-erdogan-imar-affini-affedilemez-suclar-arasina-alacagiz/> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).

³³ TRT Haber (11 Mayıs 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kızılay çadır satma işine giremez, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kizilay-cadir-satma-isine-giremez-766735.html> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).

Depremi İstismar Eden Sivil Toplum Söylemi

Bu hususlar dışında, muhalefet partilerinden kimi siyasetçilerin devletin kurumlarına güvensizlik temasını işlemesine karşılık, iktidar cenahından bazı siyasetçilerin konuşmalarına da toplumun bazı kesimlerine karşı güvensizlik fikrinin yansıdığı görülmektedir. Örnek olarak, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli deprem döneminde gündeme gelen AHBAP derneğini ve Babala TV'yi “devleti acz içinde göstermek,” “devletin inandırıcılığını gölgelemek” ve “fela-keti magazin gösterisine çevirmek” ifadeleriyle eleştirmiş ve tüm yardımların devletin kurumu olan AFAD'a yapılmasına çağrıda bulunmuştur.³⁴ Bahçeli'ye göre bu gruplar depremi kendilerini öne çıkarmak için istismar etmektedirler.

Bununla birlikte, AHBAP derneği etrafında dönen tartışmada Cumhur İttifakı'nın iki temel üyesi AK Parti ve MHP arasında bir ayrışmanın olduğu da söylenebilir. Devlet Bahçeli'nin AHBAP'ı eleştiren açıklamasına karşı, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın Twitter hesabından içinde AHBAP'ın da bulunduğu deprem bölgesinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının isimlerini paylaşmış ve depremde yaptıkları fedakarlıklar ve hizmetler sebebiyle kendilerine teşekkür etmiştir.³⁵ Kalın'ın paylaşımı AHBAP'ı reddetmemesi sebebiyle hükümete eleştirel duran bazı gazeteciler tarafından takdir edilmiştir.³⁶

Özet olarak, iktidar cenahı muhalefet partilerine cevap olarak sürece hakim ve halkı için kendini adanmış güçlü bir devlet söylemini geliştirirken, diğer taraftan da afet yönetiminde Türkiye'nin kat etmesi gereken bir mesafe olduğunu kabul eden özeleştirel bir tutum da benimsemiştir. Bu anlamda, özeleştiriye açık bir devlet fikri de süreç içerisinde kamuoyuyla paylaşılmıştır. İktidar – muhalefet ilişkileri açısından ise, iktidar muhalefeti deprem üzerinden siyasi çıkar elde etmeye çalışmakla eleştirmiş ve Devlet Bahçeli özelinde ise doğrudan bazı sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları meşruiyeti olmayan eylemler olarak nitelendirilmiştir. Bu çerçevede, muhalefet partilerinin söylemi “rant hırsıyla hareket eden, vatandaşını sahipsiz bırakmış, güven vermeyen ve sorumluluk almayan hükümet” ise, iktidar cenahının söyleminin de “güçlü, kerim ve aynı zamanda özeleştiriye açık devlet” ve “depremi istismar eden muhalefet ve sivil toplum kuruluşları” olduğu söylenebilir.

³⁴ Milliyetçi Hareket Partisi (14 Şubat 2023). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli'nin, TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma.

³⁵ İbrahim Kalın, “Bizi biz yapan tüm STK'larımız, yardım kuruluşlarımız, gönüllülerimiz... Gece gündüz, sıcak soğuk, yakın uzak demeden yardıma koşan güzel insanlarımız... Hepinize müteşekkirim. Hepinize minnettarız. Biz birlikte güzeliz, birlikte güçlüyüz, birlikte Türkiye'yiz.” Şubat 2023, 18:57, <https://twitter.com/ikalın1/>.

³⁶ Fatih Altaylı (23 Şubat 2023). Teşekkürler İbrahim Kalın. *Habertürk*, <https://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli-1001/3568027-tesekkurler-ibrahim-kalin> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).

Sonuç

Genel olarak, muhalefet ve iktidar partilerinin deprem söylemleri karşılaştırıldığında bazı açılardan net bir kutuplaşma göze çarpmaktadır. Muhalefet partilerinin rant hürsıyla hareket eden, görevini yapmayan, güven vermeyen ve sorumluluk almayan iktidar söylemine karşılık, iktidar partisi güçlü ve kerim devlet söylemini dillendirmiştir. Bu iki söylem depremde oluşan can ve mal kaybından kimin sorumlu olduğu sorusuna tamamen farklı cevaplar vermektedir. Öte yandan, şu da belirtilmelidir ki, muhalefet partilerinin söyleminde güçlü ve kerim devlet kavramının bizzat kendisine yönelik bir eleştiri söz konusu değildir. Onlar daha ziyade bu söylemin pratikte uygulanmadığına dikkat çekmeye çalışmışlardır.

Bunun yanında, deprem süresince muhalefet partilerinin iktidara güven-mediklerini belirten ifadeleri, iktidar cenahının ise muhalefetin iyi niyetli olmadığına yönelik beyanları karşılıklı bir güvensizlik ikliminin olduğunu göstermektedir. Bu güvensizlik ve diğer aktörlerin kötü niyetli hareket ettiğine ilişkin düşünce de giriş bölümünde belirtildiği üzere siyasi aktörler arasında kutuplaşma olduğunu gösteren başka bir göstergedir.

Bununla birlikte, iktidar cenahının güçlü ve kerim devlet söylemi yanında, geliştirdiği diğer söylem olan özeleştiriyeye açık devlet söyleminin muhalefetin geliştirdiği söylemle ortak noktaları olduğu söylenebilir. Devletin ders alan ve kendini yenileyen tarafını öne çıkaran bu söylem muhalefetle birçok noktada buluşmaktadır. Bu açıdan özeleştiriyeye açık devlet söyleminin geliştirilmesinin depremle ilgili tartışmalarda kutuplaşmanın azaltılması ve iktidarın ve muhalefetin destekleyebileceği ortak politikalar geliştirilmesi konusunda bir açılım getirebileceğini söylemek mümkündür. Bu anlamda, aslında tüm kutuplaşmış görüntüsüne rağmen, iktidar ve muhalefet partilerinin afetlerle mücadele konusunda paylaştığı önemli bir ortak zemin olduğu gözden kaçmamalıdır.

Kaynakça

AK Parti. Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar 2023 Seçim Beyannamesi, <https://www.akparti.org.tr/media/bwlbkgif/tu-rkiye-yu-zy%C4%B1%C4%B1-ic-in-dog-ru-ad-%C4%B1mlar-2023-sec-im-beyannamesi.pdf> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

Altaylı, Fatih (23 Şubat 2023). Teşekkürler İbrahim Kalın. *Habertürk*, <https://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli-1001/3568027-tesekkurler-ibrahim-kalin> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).

Aydın Düzgüt, Senem. "The Islamist - Secularist Divide and Turkey's Descent into Severe Polarization", *Democracies Divided: The Global Challenge of Political Polarization* (Washington, DC: Brookings Institution Press, 2019), 17-37.

- CHP Ekonomi Politikaları ve İşveren Örgütleri Genel Başkan Yardımcılığı (22 Mart 2023). “Kahramanmaraş Depremlerinin Türkiye Ekonomisine Olası Maliyeti, Yansımaları, ve Atılması Gereken Adımlar.” <https://chp.org.tr/yayin/kahramanmaras-depremlerinin-turkiye-ekonomisine-olasi-maliyeti-yansimalari-ve-atilmasi-gereken-adimlar/> Open (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Cumhuriyet Gazetesi (8 Şubat 2023) “Son Dakika... Erdoğan’dan Depremzedeye: ‘Bunlar kader planının içerisinde Olan Şeyler,’ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/son-dakika-erdogandan-depremedeye-bunlar-kader-planinin-icerisinde-olan-seyler-2049583> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Cumhuriyet Halk Partisi (18 Şubat 2023). Millet İttifakı Açıklaması – Deprem Gündemli Toplantı. <https://chp.org.tr/haberler/millet-ittifaki-aciklamasi---deprem-gundemli-toplantı-18-subat-2023---ankara> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Çakı, Fahri. (2020). “Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Alguları,” *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 6(12): 1–45.
- Çakı, Fahri. “Afete İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar.” *Doğal Afetler ve Yerel Topluluklar: Balıkesir Örneğinde Sosyal Bir İnceleme* içinde, ed. Fahri Çakı, 16-56. Nobel Bilimsel Eserler, 2020.
- DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi (18 Şubat 2023). Ali Babacan: “Kimse kimseye milletin parasıyla caka satmasın”, <https://devapartisi.org/parti/e-arsiv/ali-babacan-kimse-kimseye-milletin-parasıyla-caka-satmasn> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi (26 Şubat 2023). 26 Şubat 2023 Deva Partisi Genel Başkanı Ali Babacan’ın 18. İl Başkanları Toplantısı Konuşması, <https://devapartisi.org/temel-metinler/genel-baskan-konusmalari> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- DEVA: Demokrasi ve Atılım Partisi Kahramanmaraş Merkezli Depremler: Değerlendirme ve Çözüm Raporu (6 Mart 2023). <https://devahazir.devapartisi.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/deprem-eylem-planı-deva-partisi.pdf> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Halk TV (15 Mart 2023). Karamollaoğlu, Erdoğan’ın kader planını eleştirdi. Halk TV. https://www.youtube.com/watch?v=SO0F19a-xBo&ab_channel=Halktv (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Halk TV (2 Mart 2023). Haluk Levent Halk TV’de: “Kızılay’ın çadır satmaması lazım ama satıyorsa da alırım”, <https://halktv.com.tr/siyaset/haluk-levent-halk-tvde-kizilay-cadir-satmamaliydi-ama-insanlar-olurken-bunu-722036h> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Halkların Demokrasi Partisi (14 Şubat 2023). Sancar Adıyaman’da: İktidar kader planı diyerek sorumluluktan kurtulamaz, <https://hdp.org.tr/tr/sancar-adiyamanda-iktidar-kader-planı-diyerek-sorumluluktan-kurtulamaz/17154/> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Halkların Demokrasi Partisi (23 Şubat 2023). Sancar: Yıkımın temel nedeni iktidarın politikaları, sorumlulardan hesap soracağız. <https://hdp.org.tr/tr/sancar-yikimin-temel-nedeni-iktidarın-politikaları-sorumlulardan-hesap-soracagız/17182/> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).

- İYİ Parti (22 Şubat 2023). Meral Akşener, “Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için!” <https://iyiparti.org.tr/hepimiz-birimiz-birimiz-hepimiz-icin> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Jalali, Rita (2002). “Civil society and the state: Turkey after the earthquake.” *Disasters* 26(2): 120-139.
- Kalın, İbrahim. “Bizi biz yapan tüm STK’larımız, yardım kuruluşlarımız, gönüllülerimiz... Gece gündüz, sıcak soğuk, yakın uzak demeden yardıma koşan güzel insanlarımız... Hepinize müteşekkirimiz. Hepinize minnettarız. Biz birlikte güzeliz, birlikte güçlüyüz, birlikte Türkiye’yiz.” 22 Şubat 2023, 18:57, <https://twitter.com/ikalin1/>.
- Karar (11 Şubat 2023). Kemal Kılıçdaroğlu: Asrın felaketi deyip sıyrılmak istiyorlar. <https://www.karar.com/guncel-haberler/kilicdaroglu-asrin-felaketi-deyip-sorumluluk-tan-kaciyorlar-1727656> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Karar (15 Mart 2023). Devlet sınıfta kaldı. <https://www.karar.com/guncel-haberler/devlet-sinifta-kaldi-1734509> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Kubicek, Paul (2002). The Earthquake, Civil Society, and Political Change in Turkey: Assessment and Comparison with Eastern Europe. *Political Studies* 50 (4): 761–78.
- McCoy, Jennifer, Tahmina Rahman, ve Murat Somer. (2018). “Polarization and the global crisis of democracy: Common patterns, dynamics, and pernicious consequences for democratic polities.” *American Behavioral Scientist* 62, (1): 16-42.
- Memleket Partisi (15 Şubat 2023). Genel Başkanımız Muharrem İnce; “Polis yoktu. Asker yoktu. İnsanlar Tek Başınaydı!”, 15 Şubat 2023, <https://www.memleketpartisi.org.tr/gundem/genel-baskanimiz-muharrem-ince-polis-yoktu-asker-yoktu-insanlar-kendi-basina-ydi> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Memleket Partisi (17 Şubat 2023). Devletin Yapamadığını Vatandaşlarımız Yaptı. <https://www.memleketpartisi.org.tr/gundem/devletin-yapamadigini-vatandaslarimiz-yapti> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Milli Gazete (15 Şubat 2023). Gelecek Partisi Sözcüsü: Serkan Özcan: Liyakatsizlikle Yıkıldık. <https://www.milligazete.com.tr/haber/14030829/gelecek-partisi-sozcu-s-serkan-ozcan-lyakatsizlikle-yikildik> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Milliyetçi Hareket Partisi (14 Şubat 2023). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli’nin, TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma. https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/5125/index.html (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Milliyetçi Hareket Partisi (21 Şubat 2023). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli’nin, TBMM Grup Toplantısında yapmış oldukları konuşma. https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/5130/index.html (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- NTV (28 Şubat 2023). Kızılay’ın cadır satış polemigi: Millet İttifakı’ndan Kızılay’a tepki. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kizilayin-cadir-satis-polemigimillet-ittifakindan-kizilaya-tepki,8HsSuFH7X0WIo0qqXKH6tA> (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).
- Politikayol, Cumhurbaşkanı Erdoğan: İmar affını affedilmez suçlar arasına alacağız (13 Nisan 2023). <https://www.politikayol.com/cumhurbaskani-erdogan-imar-affini-afedilemez-suclar-arasina-alacagiz/> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).

- TRT Haber (17 Nisan 2023). Fahrettin Altun: Dezenformasyonla uluslararası bir kararlılıkla mücadele etmek zorundayız, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/fahrettin-altun-dezenformasyonla-uluslararası-bir-kararlılıkla-mucadele-etmek-zorundayız-761294.html> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- TRT Haber. Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kızılay çadır satma işine giremez (11 Mayıs 2023). <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaşkanı-erdogan-kızılay-cadır-satma-isine-giremez-766735.html> (Erişim Tarihi 2 Haziran 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (8 Şubat 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hatay'da deprem bölgesinde incelemelerde bulundu, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142850/cumhurbaşkanı-erdogan-hatay-da-deprem-bolgesinde-incelemelerde-bulundu> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (11 Şubat 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Diyarbakır'da deprem bölgesinde incelemelerde bulundu, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142894/cumhurbaşkanı-erdogan-diyarbakir-da-deprem-bolgesinde-incelemelerde-bulundu> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (14 Şubat 2023). "Hiçbir vatandaşımızı maddi-manevi açıdan sahipsiz bırakmayacağız", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142946/-hicbir-vatandasimizi-maddi-manevi-acidan-sahipsiz-birakmayacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (21 Şubat 2023). "Şehir merkezlerimiz gibi köylerimizi de bir yıl içinde ayağa kaldırmayı hedefliyoruz", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/143015/-sehir-merkezlerimiz-gibi-koylerimizi-de-bir-yil-icinde-aya-ga-kaldirmayi-hedefliyoruz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (27 Şubat 2023). "Deprem yaralarını bir yıl içinde büyük ölçüde saracağız", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144056/-depremin-yaralarini-bir-yil-icinde-buyuk-olcude-saracagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (1 Mart 2023). "Deprem bölgesini oradaki vatandaşlarımızla dayanışma içinde ayağa kaldıracacağız", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144080/-deprem-bolgesini-oradaki-vatandaslarımızla-dayanisma-icinde-aya-ga-kaldiracagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (3 Mart 2023). Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Toplantısı'na katıldı, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144093/cumhurbaşkanı-erdogan-türkiye-ulusal-risk-kalkani-toplantisi-na-katildi> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (24 Mart 2023). "Yıkılan her şeyi yeniden, daha iyisiyle, daha güzeliyle, daha güvenlisiyle yeniden yapacağız", <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/144399/-yikilan-her-seyi-yeniden-daha-iyisiyle-daha-guzeliyle-daha-guvenlisiyle-yeniden-yapacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (22 Nisan 2023). "Ülkemizi afetlere karşı dirençli hale getirecek çalışmalarını illerimizin tamamına yayıyoruz", <https://www.tccb.gov.tr/>

haberler/410/145817/-ulkemizi-afetlere-karsi-direncli-h-le-getirecek-calismalari-ille-
rimizin-tamamina-yayiyoruz- (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (22 Nisan 2023). “Cumhuriyet tarihinin en büyük
konut ve şehircilik seferberliğini alnımızın akıyla tamamlayacağız”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145813/-cumhuriyet-tarihinin-en-buyuk-konut-ve-sehirci-lik-seferberligini-almimizin-akiyla-tamamlayacagiz-> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2023). 06 Şubat 2023
Kahramanmaraş Depremleri Asrın Felaketi, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
Yayımları. <https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Asrin-Felaketi-TR.pdf> (Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023).

Yavaş, Hikmet. (2005) Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim
Sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(3): 280-301.

Zafer Partisi (27 Şubat 2023). Zafer Partisi Sözcüsü Prof. Dr. Ali Şehirlioğlu, “Sakal bırak-
mayla yorgun ifadelerle bu iş olmaz.” [https://zaferpartisi.org.tr/zafer-partisi-sozcu-
su-prof-dr-ali-sehirlioglu-sakal-birakmayla-yorgun-ifadelerle-bu-is-olmaz/](https://zaferpartisi.org.tr/zafer-partisi-sozcu-su-prof-dr-ali-sehirlioglu-sakal-birakmayla-yorgun-ifadelerle-bu-is-olmaz/) (Erişim
Tarihi 25 Mayıs 2023).

Zafer Partisi. AKP, Kızılay ve AFAD Türk Milleti’nin Devletine Olan Güvenini Yerle Bir
Etmiştir!, [https://zaferpartisi.org.tr/akp-kizilay-ve-afad-turk-milletinin-devletine-o-
lan-guvenini-yerle-bir-etmistir/](https://zaferpartisi.org.tr/akp-kizilay-ve-afad-turk-milletinin-devletine-olan-guvenini-yerle-bir-etmistir/) (Erişim Tarihi 25 Mayıs 2023).